

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО**

Факультет дошкільної і початкової освіти
імені Валентини Волошиної

Кафедра початкової освіти

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ
ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ РОБОТИ З ТЕКСТОМ**

Студентки 2 курсу МАПП групи
Освітньої програми: Початкова освіта
Спеціальності: 013 Початкова освіта
Галузі знань 01 Освіта / Педагогіка
Ступеня вищої освіти: магістр
Шевченко Анни Сергіївни
Науковий керівник: Лазаренко Н. І., доктор
педагогічних наук, професор

Розширена шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Голова комісії _____

(підпис) (ініціали,
прізвище)

Члени комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ (підпис) (ініціали, прізвище)

_____ (підпис) (ініціали, прізвище)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ РОБОТИ З ТЕКСТОМ.....	7
1.1. Комунікативна компетентність молодших школярів як дидактична проблема.....	7
1.2. Психолого-педагогічні аспекти формування комунікативної компетентності учнів початкових класів.....	18
1.3. Текст як засіб формування комунікативної компетентності молодших школярів.....	29
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ З ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ РОБОТИ З ТЕКСТОМ.....	48
2.1. Стан сформованості комунікативної компетентності учнів початкових класів (на констатувальному етапі експерименту).....	48
2.2. Дидактичні умови формування комунікативної компетентності в учнів початкової школи у процесі роботи з текстом	56
2.3. Використання сучасних методів роботи з текстом з метою формування комунікативної компетентності молодших школярів.....	64
2.4. Динаміка сформованості комунікативної компетентності молодших школярів (за результатами формувального етапу експерименту).....	73
ВИСНОВКИ.....	81
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	82
ДОДАТКИ.....	90

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасна освіта як важливий чинник становлення й розвитку особистості є невід’ємною частиною соціокультурного середовища, щоденно зазнає змін, які диктуються запитами як з боку особистості так і з боку суспільства. Тому всі ланки освіти відчують потребу оновлення, що досить яскраво відобразилося у початковій школі.

Концепція Нової української школи визначає нові соціальні вимоги до формування життєво важливих якостей особистості. Відповідно даного документа: «дитині недостатньо дати лише знання. Важливо навчити користуватися ними. Знання та вміння, взаємопов’язані з ціннісними орієнтирами учня, формують його життєві компетентності, потрібні для успішної самореалізації в житті, навчанні та праці» [66, с. 23]

Концепцією НУШ та Державним стандартом початкової освіти визначено ключові компетентності, на формування яких спрямовано освітній процес у початковій школі. Серед ключових «вільне володіння державною мовою, що передбачає уміння усно й письмово висловлювати свої думки, почуття, чітко та аргументовано пояснювати факти, а також любов до читання, відчуття краси слова, усвідомлення ролі мови для ефективного спілкування та культурного самовираження, готовність вживати українську мову як рідну в різних життєвих ситуаціях» [66, с. 25]

Стандартизована освіта визначає нові підходи до навчання української мови, ураховуючи Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти та Державний стандарт початкової освіти. Відповідно до чинних програм з української мови головною метою курсу є формування в учнів початкових класів комунікативної компетентності шляхом засвоєння доступного і необхідного обсягу знань з мови, опанування всіх видів мовленнєвої діяльності, вироблення вмінь працювати з текстами, здійснювати пошук інформації з різноманітних джерел, використовувати її в самостійно створених текстах різних типів, стилів і жанрів, оскільки текст є найвищим щаблем мовної системи, найвагомішим

чинником комунікативного та інформаційного впливу.

Аналіз наукових джерел з обраної теми, змогу представити текст як предмет навчання (те, чого потрібно навчити), як засіб навчання (те, яким способом навчати), як продукт навчання (самостійно створені учнями тексти), як результат навчання. Текст може бути повідомленням, інструкцією, формулюванням задачі, зображенням, виконувати функцію допоміжної ілюстрації.

Вітчизняними та зарубіжними дослідниками розглянуто різні аспекти формування комунікативної компетентності: психолого-педагогічні передумови мовленнєвої діяльності (В. Аксьонова, Ф. Бацевич, О. Корніяка та ін.); основні підходи до вивчення української мови (О. Біляєв, Т. Донченко, Л. Скуратівський, В. Мельничайко, М. Пентилюк та ін.); розвиток комунікативних властивостей (Ж. Крайнова, Г. Лещенко, Н. Комарівська та ін.); розвиток мовлення, мовного спілкування та мовної культури (Н. Лазаренко, С. Логачевська, К. Пономарьова); розвиток мовлення учнів молодшого шкільного віку (В. Бадер, Л. Варзацька, М. Вашуленко та ін.); Сучасні дослідники (М. Вашуленко, О. Савченко, Я. Кодлюк, І. Осадченко, М. Стельмахович, та ін.) вирішують проблему вдосконалення шкільних підручників для початкової школи, впровадження інноваційних технологій навчання з метою ефективного впливу на формування комунікативної компетентності молодших школярів, визначають дидактичні умови організації співпраці учителя й учнів початкової школи.

Незважаючи на певні здобутки щодо формування комунікативних умінь і навичок в учнів, питання розвитку комунікативної компетентності молодших школярів у процесі роботи з текстом потребує подальшого вирішення, оскільки окреслена проблема не була предметом дослідження українських науковців, а текст є одним із дієвих видів пізнавальної діяльності для розвитку комунікативної компетентності учнів початкової школи.

Аналіз наукової літератури та педагогічної практики виявив протиріччя між потребою суспільства в людині зі сформованою комунікативною культурою та недостатньою розробленістю теоретичних засад конструювання системи

формування комунікативної компетентності молодших школярів. Ця суперечність зумовила проблему дослідження.

Об'єкт дослідження – процес формування комунікативної компетентності молодших школярів у процесі роботи з текстом.

Предмет дослідження – дидактичні умови формування комунікативної компетентності молодших школярів у процесі роботи з текстом в освітньому середовищі початкової школи.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити дидактичні умови формування комунікативної компетентності молодших школярів у процесі роботи з текстом.

Відповідно до поставленої мети були визначені такі **завдання**:

1. Здійснити аналіз наукових джерел з проблеми формування комунікативної компетентності молодших школярів у процесі роботи з текстом, визначити понятійно-термінологічний апарат дослідження.

2. Виявити дидактичні умови формування комунікативної компетентності молодших школярів у процесі роботи з текстом.

3. Емпірично дослідити критерії, показники та рівні сформованості комунікативної компетентності учнів початкової школи у процесі роботи з текстом.

Методи дослідження. У процесі роботи застосовувався комплекс теоретичних та емпіричних методів, серед яких – аналіз наукової літератури з досліджуваної проблематики; відбір, вивчення, систематизація джерел дослідження; порівняльно-історичний метод; анкетування, експериментальні методи (констатуючий експерименти); якісний та кількісний аналіз результатів.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота здійснювалась протягом 2023-2024 рр. на базі Комунальний заклад «Вінницький ліцей №30 ім. Тараса Шевченка». В експерименті взяли участь учні 3 класу.

Теоретична значущість дослідження полягає в тому, що воно сприяє вирішенню актуального наукового завдання – завдання розробки комплекс вправ та ігор в умовах позаурочної роботи з метою розвитку комунікативної

компетентності молодших школярів. Розкриття змісту поняття «комунікативна компетентність молодших школярів», виділення його компонентів (комунікативні здібності, комунікативні властивості та комунікативна активність) становитиме основу для нових наукових уявлень про формування комунікативної компетентності молодших школярів.

Практична значущість дослідження полягає у його спрямованості на вдосконалення практики розвитку комунікативної компетентності молодших школярів; у обґрунтуванні комплексу вправ для розвитку комунікативної компетентності молодших школярів. Результати дослідження можуть бути використані у освітньому процесі школи; у процесі перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів; у створенні навчально-методичної літератури, розробці навчальної документації.

Апробація результатів дослідження здійснювалась на XI Всеукраїнської науково-практичної студентської інтернет-конференції «Науковий простір студента: пошуки і знахідки». (29 березня 2024 р Київ), I Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції «Наукові перспективи та методичні інновації в розвитку початкової освіти». (18 квітня 2024 р. Вінниця),

Результати дослідження висвітлені у таких публікаціях:

1. Шевченко Анна. Розвиток комунікативних вмінь молодших школярів. матер. конф. XI Всеукраїнської науково-практичної студентської інтернет-конференції «Науковий простір студента: пошуки і знахідки». Київ. 29 березня 2024 р.

2. Шевченко Анна. Формування креативної особистості учня НУШ на уроках читання. зб. матеріалів I Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції «Наукові перспективи та методичні інновації в розвитку початкової освіти». 18 квітня 2024 р. Вінниця, 2024. С. 460-463.

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів (7 параграфів), висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дипломної роботи –

ВИСНОВКИ

На основі проведеного дослідження можемо зробити такі висновки:

1. Вивчення наукової літератури з проблеми дозволило визначити зміст понять «компетенція», «компетентність», «комунікативна компетентність», «текст», «навчальний текст». Виявлено теоретичні засади формування комунікативної компетентності на основі вивчення психолого-педагогічної, та методичної літератури, уточнено зміст та сутність поняття «комунікативної компетентності» як здатності особистості, заснованої на знаннях та досвіді, орієнтуватися в ситуаціях спілкування, розуміти мотиви діяльності як свої власні, так співрозмовників, вибирати і здійснювати ефективну взаємодію з людьми різного статусу і віку. Уточнено поняття «комунікативна компетентність молодших школярів» як інтегративна якість особистості, що передбачає єдність набуття комунікативного досвіду через формування мотиваційної основи спілкування із мовленнєвою діяльністю у процесі роботи з текстом у всіх її видах: слухання, говоріння, читання, письмо, розуміння чужої і створення власної програми комунікативної діяльності, адекватної меті, ситуації спілкування, з урахуванням адресату мовлення, стилю мови; активізацію самостійного творчого продукування текстів.

Охарактеризовано текст як дидактичне джерело формування комунікативної компетентності молодших школярів, як предмет, засіб, продукт і як результат мовотворчості, тобто як основна дидактично-комунікативна одиниця, на базі якої формуються комунікативні вміння й навички, пов'язані зі сприйняттям, осмисленням (розумінням) авторського тексту і з продукуванням (створенням) власного.

2. Виявлено й теоретично обґрунтовано сукупність дидактичних умов, що зумовлюють ефективне формування комунікативної компетентності молодших школярів у процесі роботи з текстом, та дали змогу розробити відповідну технологію: *дидактичне забезпечення мотиваційно-спонукального*

компонента формування комунікативної компетентності молодших школярів у процесі роботи з текстом; психодидактична готовність учителів початкових класів до впровадження дидактичної системи роботи над текстом; створення комунікативно-адаптивного середовища для реалізації соціокультурного компонента формування комунікативної компетентності молодших школярів у процесі роботи з текстом. Створення дидактичних умов передбачало збагачення освітнього процесу серією уроків за принципами особистісно орієнтованого та інтегрованого навчання, метою яких було створення емоційно-позитивної атмосфери навчання серед учнів початкової школи. Виявлені дидактичні умови, що забезпечують формування комунікативної компетентності учнів початкових класів, спрямовані на формування пізнавального інтересу до навчання, підвищення мотивації.

3. У процесі дослідження виокремлено структурні компоненти комунікативної компетентності в молодших школярів: *ціле-мотиваційний, комунікативно-когнітивний, практично-діяльнісний*.

Для оцінки вихідного рівня сформованості комунікативної компетентності в молодших школярів було визначено три критерії. Перший, *спонукально-настановчий* критерій, охарактеризовано за такими показниками, як: прагнення до спілкування (спрямованість у спілкуванні), позитивна настанова щодо мовленнєвої, текстової діяльності, наявність пізнавального інтересу спонукають молодших школярів до активного самостійного вирішення навчальних завдань. Другий, *пізнавально-інформаційний* критерій, включав такі показники: тестові завдання (на аудіювання та репродукування заданого тексту); тестові завдання (на сприймання, осмислення, розуміння тексту). Третій, *комунікативно-діяльнісний* критерій, включав показники: мовленнєву діяльність, конкретні дії, активну комунікацію, творче продукування текстів, оцінювання діалогічного та монологічного мовлення учнів.

У відповідності до критеріїв та їх показників було виокремлено чотири рівні сформованості комунікативної компетентності молодших школярів: *високий, достатній, середній, початковий*.

Проведений нами констатувальний експеримент дав змогу встановити недостатню сформованість комунікативної компетентності у молодших школярів. І тому ми виормерили сучасні методи роботи які ефективно впливають на формування комунікативної компетентності та перевірили результативність в умовах формувального експерименту. Аналіз показників сформованості комунікативної компетентності в молодших школярів дав змогу констатувати суттєве зростання кількості учнів, відзначених високим рівнем сформованості комунікативної компетентності в експериментальному класі зріс на 15,5 %. Відповідно, кількість молодших школярів, охарактеризованих достатнім рівнем сформованості комунікативної компетентності, зросла на 8,9 %, а середнього на 1,7 %. Показники початкового рівня сформованості комунікативної компетентності знизивсь в експериментальному класі на 35,4 %. Натомість у контрольному класі не виявлено подібних змін.

Отже, проведене експериментальне дослідження доводить, що використання сучасних методів з метою формування комунікативної компетентності молодших школярів у процесі роботи з текстом є дієвою та ефективною.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Академічний тлумачний словник української мови URL: <http://eslovnyk.com/search/>
2. Акімова О. В. Формування мотивації творчого мислення майбутнього вчителя. *Наукові записки Вінницького державного педуніверситету ім. М. Коцюбинського*. Вінниця, 2003. Вип. 8. С. 19-23.
3. Аксьонова В. І. Формування комунікативної компетентності особистості в умовах глобалізації та інформаційного суспільства. *Наукові записки КУТЕП*. Вип. 10. 2011. Серія: Філософські науки. С. 239-258.
4. Бадер В. І. Розвиток усного і писемного мовлення молодших школярів. К.: АПН, 2000. 316 с.
5. Байбара Т. М. Компетентнісний підхід в початковій освіті: теоретичні засади. *Початкова школа*, 2010. № 8. С. 46–50.
6. Балл Г.О. Особистість як індивідуальний модус культури і як інтегративна якість особи. *Горизонти освіти*. 2011. № 3. С.7-14.
7. Бастун М. В. Культурологічний підхід в освіті та його психолого-педагогічне забезпечення. *Горизонти освіти*. 2012. № 3. Т. 2 (36). С.170-175.
8. Баранник Д. Х. Текст. Українська мова: Енциклопедія. Київ, 2000. С. 627-628.
9. Барановська Л. В. До теоретичних засад формування культури мовлення. *Педагогіка і психологія*. 2007. № 3. С. 33-37
10. Бацевич Ф.С. Філософія мови: історія лінгвофілософських учень. К. : Академія, 2014. 344с.
11. Безклубенко С.Д. Теорія культури. К.: КНУКіМ, 2002. 324 с.
12. Бех І. Д. Виховання особистості : У 2 кн. Кн. 2 : *Особистісно орієнтований підхід : науково-практичні засади : Навч.-метод. посібник*. К. : Либідь, 2003. 344 с.
13. Бібік Н. М., Вашуленко М. С., Мартиненко В. О. та інші. Формування предметних компетентностей в учнів початкової школи. Київ, 2014.

346 с.

14. Бібік Н. М. Компетенції. *Енциклопедія освіти / АПН України* ; голов. ред. В. Г. Кремень; [заст. голов. ред. : О. Я. Савченко, В. П. Андрущенко ; відп. наук. секр. С. О. Сисоєва]. К. : Юрінком Інтер, 2008. С.409.

15. Біляєв О. М. Лінгводидактика рідної мови. Київ, 2005. 62 с.

16. Васильєва О.В. Формування комунікативної компетентності молодших школярів засобами міжпредметних зв'язків: автореф. дис....канд. пед. наук: 13.00.09. Тернопіль, 2015. 23с.

17. Вашуленко М. С. Орієнтація професійної лінгводидактичної підготовки майбутніх учителів початкових класів на основну мету шкільної мовної освіти. URL: <http://abc-lab.usoz.ua/load/0-0-0-13-20>. (дата звернення: 04.09.2024)

18. Вашуленко М. С., Дубовик С. Г. Формування дослідницьких умінь на уроках української мови. *Учитель початкової школи*, 2019. № 9. С. 3-6.

19. Вікова та педагогічна психологія: *Навч. посіб.* / О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. 2-е вид. К.: Каравела, 2009. 400с.

20. Види вправ з розвитку мовлення молодших школярів на уроках читання. URL: <http://www.startpedahohika.com/sotems-1127-6.html>. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. на CD) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ: 2009. 1736 с.

21. Вороненко Л. Вчимося читати картину. *Початкова школа*. 2005. №3. С.25–26.

22. Вторнікова Ю. С. Комунікативна компетентність у структурі ключових компетентностей громадян Європи. *Витоки педагогічної майстерності : збірник наукових праць*. Полтава, 2011, С. 88-94.

23. Гончар Т. І. «Рекреаційна проблема» в педагогіці дозволя школярів: історіографічний аналіз. *Вісник КНУКіМ. Педагогіка*. 2002. №7. С.50-58.

24. Гончар Т. І. Завдання школи по відновленню працездатності учнів. *Психолого-педагогічні проблеми підготовки вчительських кадрів в умовах*

трансформації суспільства: Матеріали міжнародної науково-теоретичної конференції до 80-ї річниці НПУ ім. М. П. Драгоманова. К., 2000. С.200-202.

25. Гончар Т. І. Комунікативна компетентність в контексті психологічних теорій особистості. *Вісник книжкової палати*. 2013. №5. С.42-44.

26. Губерський Л., Андрущенко В., Михальченко М. Культура. Ідеологія. Особистість: Методолого-світоглядний аналіз. Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка К.: Знання України, 2012. 580с.

27. Державний стандарт початкової загальної освіти URL: <http://dano.dp.ua/attachments/article/303/Державний%20стандарт%20початкової%20освіти.pdf>

28. Державний стандарт початкової загальної освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 20 квітня 2011 р., № 462. URL: <http://mon.gov.ua/content/%D0%9E%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0/derj-standart-pochatk-new.pdf>

29. Дівакова І. І. Інтерактивні технології навчання у початкових класах. Тернопіль :Мандрівець, 2007. 180 с.

30. Дубовик С. Розвиток діалогічного мовлення школярів на уроках української мови. *Початкова школа*. 2003. № 7. С.19-22.

31. Ігнатенко Т. Творчі завдання на уроках розвитку мовлення. *Початкова школа*. 2006. № 2.

32. Імбер В.І., Олійник Н.А., Комарівська Н.О. Сучасні підходи до розвитку креативності молодших школярів. *Інноваційна педагогіка*, Вип. 67, Том 1, 2024, С. 90 – 94.

33. Імбер В.І. Впровадження відеоконтенту для формування мовленнєвої компетентності учнів старшої школи. Матеріали II Всеукраїнської студентської науково-практичної конференція «Мова, освіта, наука в контексті міжкультурної комунікації», 15 квітня 2021 р. Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка. Тернопіль. 2021. С.76-77.

34. Калмикова Л, Калмиков Г., Лапшина І., Харченко Н. Психологія мовлення і психолінгвістика: Навчальний посібник для студентів вищих

навчальних закладів.. К.: Переяслав-Хмельницький педагогічний інститут, в-во «Фенікс», 2008. 245 с.

35. Концептуальні засади реформування середньої освіти. Львів, 2016. 34 с.

36. Колеснік К. А., Комарівська Н. О., Олійник Н. А., Шикиринська О. В. Психолого-дидактичні основи роботи в парі молодших школярів у процесі опанування української мови. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: збірник наукових праць*. Вінниця : ТОВ «Друк плюс».2023.

37. Комарівська Н. Формування культури мовленнєвої поведінки молодших школярів на уроках рідної мови. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія : Педагогіка і психологія: Збірник наукових праць. Вип. 43. Вінниця: ТОВ Нілан ЛТД, 2015. С. 43-47

38. Комарівська Н. Формування культури мовленнєвого спілкування дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. *Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій*: збірник матеріалів науково-практичної конференції. Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2016. Вип. 5. С. 138-141.

39. Концепція впровадження медіа-освіти в Україні. URL: http://www.ispp.org.ua/news_44.htm (дата звернення: 22.05.2023).

40. Корніяка О. М. Психологія комунікативної культури школяра. К. : Міленіум, 2006. 336 с.

41. Костюк Г. С. Вікова психологія. Київ: Радянська школа, 1976. 270 с..

42. Крайнова Ж. Формування комунікативної компетентності молодших школярів на заняттях з рідної мови. *Початкова школа*. 2018. № 11. С.24- 26.

43. Красоткіна Н. Вчимося писати твори. Нестандартні уроки розвитку мовлення у 3 - 4 класах. К. : Інтерпрес ЛТД, 2009. 63 с.

44. Курач Л. Ситуативні ролі – позитивний фактор розвитку діалогічного мовлення учнів початкових класів. *Початкова школа*. 2015. № 10.

225 с.

45. Лах Н. Удосконалення знань учнів про тексти-описи (урок розвитку зв'язного мовлення). *Початкова школа*. 2007. №11. С.9–11.

46. Лещенко Г. Комунікативні завдання на уроках мови. К.: *Шкільний світ*, 2019. 125с.

47. Лазаренко Н.І. Культура мовлення як невід'ємна складова ключових компетентностей сучасного педагога. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія: Філологія (мовознавство): зб. наук. пр. Вінниця: Планер, 2016. Вип. 23. С. 36-4

48. Лазаренко Н. Формування комунікативної культури майбутнього педагога як складова професійного зростання. *Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій*: збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів інституту педагогіки, психології і мистецтв (Вінниця, ВДПУ ім. М.Коцюбинського, 1-2 квітня 2015 р.). Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2015. Вип. 4. С. 39-43

49. Лазаренко Н. І. Нові вимоги до професіоналізму вчителя в умовах євроінтеграції. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія : Педагогіка і психологія : зб. наук. праць. Вінниця : ТОВ «Нілан ЛТД», 2018. № 54. С. 100-106.

50. Лобчук О. Усний переказ як засіб розвитку зв'язного мовлення. *Початкова школа*, 2002. № 2. С.22-25

51. Логачевська С. Диференційовані завдання на уроках розвитку мовлення *Початкова школа*. 2004. № 5. С.16 - 19.

52. Максименко Н. Формування комунікативно-мовленнєвої компетентності в учнів початкової школи на уроках української мови. *Рідне слово в етнокультурному вимірі*. 2015. С.487-493.

53. Максименко С. Д., Соловієнко В. О. Загальна психологія: Навч. посібник. К.: МАУП, 2000.256 с.

54. Медіаосвіта та медіаграмотність : підручн. / ред.-упор. В.Ф. Іванов, О.В. Волошенюк; за наук. ред. В.В. Різуна. – К. : Центр вільної преси, 2012. 352с.

55. Методика навчання української мови в початковій школі : навчально- методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / *За наук. ред. М. С. Вашуленка*. К. : Літера ЛТД, 2010. 364 с.

56. Москаленко В. В. Культура і особистість. *Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Том 11. Психологія особистості. Психологічна допомога особистості*. Вип 12. Київ, Фенікс, 2015. С.352- 361.

57. Москаленко Н. А. Застосування ігрових та мовленнєвих ситуацій. *Початкова школа*. 2000. № 2. С.24-26.

58. Навчальні програми для загальноосвітніх навч. закл. із навчанням українською мовою. 1-4 класи. К.: Видавничий дім «Освіта», 2012. 392с.

59. Нова українська школа: основи Стандарту освіти. Львів, 2016. 64 с.

60. Олійник, Н. А., Шаргородська, В. М. Використання мобільних додатків у освітньому процесі під час вивчення іноземних мов. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2022. Випуск № 80, Том 2. С. 10-14.

61. Олійник Н.А, Басюк А. Формування толерантності молодших школярів засобами народної творчості. *Перспективи та інновації науки» (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)*, 2023. Вип. 9(27) С. 326-336. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-9\(27\)-326-336](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-9(27)-326-336)

62. Орієнтовні вимоги до контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи. Додаток до наказу МОН України від 19.08.2016 №1009 URL:<http://old.mon.gov.ua/img/zstored/files/1-2-08-%D1%96.pdf>.

63. Петрик О. Розвиток діалогічного мовлення молодших школярів *Початкова школа*. 2005. № 11. С.15-18

64. Піаже Ж. Мова і мислення дитини. К.: Педагогіка – Пресс, 2004. 528 с.

65. Погорєлова Т. В. Формування комунікативної компетентності першокласників. *Початкове навчання та виховання*. 2018. № 13–15. С. 44 – 50.

66. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні

технології : *Наук.-метод. посібн.* Київ : Видавництво А.С.К., 2014. 192 с.

67. Пометун О. І. Теорія і практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн / *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики* / Під заг. ред. О. В. Овчарук. Київ: К.І.С., 2004. С. 16-25.

68. Пономарьова К. І. Формування комунікативної компетентності молодших школярів у процесі навчання української мови: методичний посібник. Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2020 88 с.

69. Психологічна діагностика особливостей когнітивного розвитку молодших школярів в умовах інформаційного суспільства : [монографія]. За ред. С. А. Гончаренко, Л. О. Кондратенко. Київ-Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. 228 с.

70. Психологічний словник / за ред.. В. І. Войтка. Київ : Вища школа, 2002. 214с.

71. Савченко О. Я. Мета і результат уроку в контексті компетентнісного підходу. *Початкова школа*. 2015. №3. С.10–16.

72. Савченко О. Я. Робота з текстом на уроках читання в 2 класі. *Початкова школа*. 2009. № 10. С. 8–12.

73. Савченко О. Я. Формування у молодших школярів уміння працювати з підручником. *Людинознавчі студії: збірник наукових праць*. Випуск двадцять дев'ятий. Частина 1. Педагогіка. Дрогобич, 2014. 252 с.

74. Соняк Н. Л. Особливості формування у молодших школярів навичок роботи з текстовою інформацією. Луцьк, 2008, 88 с.

75. Смілянець С. Комунікативна компетентність учнів. Використання інтерактивних вправ для формування комунікативної компетентності молодших школярів. *Початкова освіта*. 2017. № 9. С. 14-19.

76. Сидор Е. Вправи для розвитку в учнів загально-мовленнєвих, комунікативних текстотворчих умінь. *Початкова школа*. 2011. № 6.

77. Тернопільська В. І. Емоційний розвиток молодшого школяра (загальна характеристика і тенденції розвитку). *Наукові записки : зб. наук. стат. Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова* / укл. П. В.

Дмитренко. К. : НПУ ім. М. Драгоманова, 2016. Вип. 61. С.153-158.

78. Тернопільська В. І. Комунікативна компетентність школяра : шляхи сходження : *монографія*. Житомир : вид-во ПП «Рута», 2018. 300с.

79. Тернопільська В. І. Культура особистості школяра : постановка проблеми. *Вісник ЖДУ*. Житомир, 2015. Вип . 24. С.130-133.

80. Формування ключових і предметних компетентностей молодших школярів у навчальному процесі: теоретичні аспекти: Дайджест 1/ Укл. О. В. Онопрієнко. Донецьк : Каштан, 2016. 98 с.

81. Химинець В. Інновації в початковій школі. Тернопіль : Мандрівець, 2012. 312с.

82. Чос С. Нестандартні форми розвитку комунікативної компетентності учнів початкових класів нової української школи. *Житомирщина педагогічна* № 4 (24), 2021. URL: <https://imso.zippo.net.ua/wp-content/uploads/2022/01/3.%D0%A7%D0%BE%D1%81.pdf>

83. Швидун Л., Шахова К. Формування комунікативної компетентності молодших школярів у НУШ. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. зб. наук. пр. Одеса :Видавничий дім «Гельветика», 2022. Вип. 82. С. 140-144.

84. Ягоднікова В.В. Інтерактивні форми і методи навчання у вищій школі: *навч.-метод. посіб.* Київ.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2009. 80 с.

85. Kolesnik K., Oliinyk N., Komarivska N., Kazmirchuk N., Imbek V. Future-Teacher Soft Skills Development in the Context of Ukraine's Integration into the European Higher Education Area. *International Journal of Learning, Teaching and Educational Research*, 2023. Vol. 22, № 2, pp. 413-431.

86. Koval, T., Oliinyk, N., Kryvosheya, T., Khilya, A. Application of Gamification in Higher Education: Training of Early Childhood and Primary Education Teachers in Ukraine Vide. *Tehnologija. Resursi - Environment, Technology, Resources*, 2024. 2, pp. 183-187.